Baranyi Ferenc

Szauder József felől

Szauder József európai volt a fehérek közt. Fried István jellemzése szerint „a magyar irodalom történtét csak az európai irodalmak kontextusában tudta látni és láttatni". Eredetileg és elsősorban italianista volt, de – nem egészen kedve szerinti kényszerűségből – a magyar irodalomnak is meghatározó jelentőségű tudósa lett. Mindkét területen „mércéje a tudományos tényszerűség, az európai értékrend maradt, az esztétikai és a filológiai igazságkeresés robotosa volt". Ezt Barát József írta róla.

Szauder professzor úrról mindig lekéstem. A Kölcsey Gimnáziumban 1940-ben, az Eötvös Kollégiumban 1941 ás 1949 között tanított. Előbbinek 1952-től voltam diákja, utóbbinak pedig 1957-től lakója. Ő akkor már az MTA Irodalomtörténeti Intézetében volt osztályvezető. Előtte hat esztendőn át – 1950-től 1956-ig – az ELTE I. számú Magyar Irodalomtörténeti Tanszékén tanított mint egyetemi docens. Tehát 1957-ben, amikor az ELTE Bölcsészettudományi Karának magyar-olasz szakos hallgatója – és Eötvös-kollégista – lettem, ő már elsősorban az Intézeté volt. Persze, ha érettségi után, 1955-ben egyből felvesznek az egyetemre, biztos, hogy tanítványa lettem volna én is. Ám akkor még – lévén osztályidegen – csak a Nyugati pályaudvar szerelésvezetőségére vettek fel, segédmunkásnak. Két évvel később „csempészhettek" be jóakaróim a bölcsészkarra, kiaknázva a forradalmi események utáni – jó ideig tisztázatlan – helyzetet a tanügyben.

Dante születésének 700. évfordulóján, 1965-ben Kardos Tibor emlékkönyvet szerkesztett. Jeles italianisták – Bán Imre, Vittore Branca, Gáldi László, Koltay-Kastner Jenő, Sallay Géza, Szauder József és mások – munkái között helyet kapott az én szerény szakdolgozatom is Dante endecasillabóiról. A könyv késve, 1966-ban jelent meg, bemutatót is tartottak belőle a szerzők részvételével. Akkor már újságíró voltam, a rendezvény napján vidékre küldött a főszerkesztőm, így megint elmaradt a személyes találkozás Szauder professzor úrral. Szomorkodtam emiatt, mert akkor már nagy tisztelője voltam. Látatlanban szerettem meg, még hallgatóként. Tanáraim gyakran hivatkoztak rá, „felsős" diáktársaim nosztalgiázva emlegették.

Már kötetes ifjú költő, de még bölcsészhallgató voltam 1962-ben, amikor megjelent a Klaniczaya–Szaudera–Szabolcsi-féle *Kis magyar irodalomtörténet*, amelynek 331. oldalán a kortárs líráról szólva az is olvasható volt, hogy a legfiatalabb poéták közül „Simon Lajos, Baranyi Ferenc és Orbán Ottó költészete ígér sokat". A XX. század irodalmáról nyilván Szabolcsi Miklós írt hármuk közül, de én nagyon akartam hinni, hogy Szauder József is így vélekedik rólam…

Ciprus és obeliszk című könyve – amely 1963-ban, tehát egyetemi tanulmányaim befejezése után jelent meg – tovább növelte a tiszteletet és a szimpátiát bennem. Cseh, francia, lengyel és olasz városokról olvashattam remek esszéket. Az 1977-ben, két évvel a halála után kiadott *Kövek és könyvek* csupán olaszországi élményeket idézett fel.

Dr. Szauder Ipoly, a kiváló kardiológus és belgyógyász, Szauder József fia, így nyilatkozott nemrég egy interjúban: „Néhány éve saját költségemen kiadattam eddig magyarul nem olvasható olasz tanulmányait Sárközy Péter professzor barátunk fordításában *a Magyar irodalom – olasz irodalom* című kötetben, és tervezem a *Kövek és könyvek* című, halála után megjelent, Olaszországról szóló útiesszékötet új kiadásának megjelentetését is."

2

Nos, a terv 2019-ben megvalósult: a Kossuth Kiadónál látott napvilágot Szauder József *Itália arcai* című könyve, fia gondozásában – és fotóival dúsítva. Ő, mint olvashattuk, útiesszékötetnek nevezi apja opuszát. Szerintem sokkal több ennél. Maga is jól tudja ezt, hiszen egy helyen így vall apjáról: „Ő több volt, mint idegenvezető, a művészeteket, a történelem, vallás, egyszóval a kultúra szintéziseként, a maga teljességében mutatta meg."

Nem próbálkozom műfaji besorolással. Valóban több ez irodalmi bédekkernél, hiszen Szauder József nem csupán olasz tájakra, városokba kalauzol minket, hanem abba a hazába is, amelyet az olasz emberek a bensejükben hordoznak. Az érdemi hazájuk az, amit szívükbe, lelkükbe írtak, muzsikáltak, piktoroltak legjobbjaik. Országot, földrajzi hazát el lehet veszíteni. Elfoglalhatja ellenség, megcsonkíthatja igazságtalan békeszerződés. Ettől még nem lesz hazátlan senki, mert a szívbe, lélekbe telepített haza megmarad akkor is az emberben, ha esetleg emigrációba kényszerül. Ha azonban benső hazáját veszik el vagy csonkítják meg bárkinek, hazátlanná válhat országában maradva is.

Útleírás, élménybeszámoló, esszé, líraian személyes vallomás vagy éppenséggel valamely jeles kortárs portréja ehhez a benső olasz hazához is elvezet az impozáns kiadványban. Igen, az ő kalauzolása egészen egyedi. A könyvnek mintegy előszava a *Belépés Itáliába* című írás. Szauder József szerint más a belépés Ventimigliánál, Provence irányából, más, ha északról, a Brenneren át érkezünk, és megint más, ha az Adria felől. Életem során mindhárom irányból volt alkalmam Olaszországba belépni, de ez a mostani, ez a „Szauder felől" történt érkezés egyikhez sem hasonlítható. A professzor – aki a római egyetemen is tanított – Itália turisztikai közhelyeit is

úgy mutatja be, ahogy eddig senki még. És olyan rejtekhelyekre is elvezet, amilyenekről az átlag turista még csak nem is hallott. Sok „hivatásos" italianista sem.

A karantén alatt jutottam a könyv birtokába. Gyönyörű utazást jelentett az idei nyáron, pedig pesti panellakásomból szinte ki se mozdultam. Most fedeztem fel igazán Olaszhont, mert Szauder professzor a szívével látta – és láttatta – azt. A Kis Herceg rókájának receptje szerint.

Úgy érzem, hogy végre sikerült *személyesen* találkoznom vele. Negyvenöt évvel a halála után. Eleven stílusában egyszer csak megelevenedett, hívón intett – és beléptünk mindkettőnk második hazájába.

Szauder felől.